

Срђан Срдић

ПОГОВОР

Пре три године, писао сам овако:

„Једном сам, након некаквог фестивала, осујетио његову идеју о ноћном проводу. Устајао сам рано наредног јутра и путовао даље, а знао сам да с њим то неће лако окончати. Дао сам му свој роман и рекао како је то једини начин да га прочита. И тако је и било. И онда ми је, из аутобуса, слао поруке. И означавао места која су му се допала. И то ме обрадовало. То су била *џа* места.”

А то је било о Бекиму Сејрановићу, али нисмо били сами тад, нас двојица, на том фестивалу. На Бекимовој страни, а била је то страна ноћног провода, налазио се и Давид Албахари. Постројио сам ту двојицу и саопштио им да сви крећемо ка хотелу, и то одмах, јер сам „овог” (Албахарија) већ имао прилику да носим до хотелске собе. Вероватно сам деловао педагошки убедљиво, па су послушали и снужено кренули за мном.

И остала ми је та слика. Смешна је. А њих двојица су отишли.

* * *

Све је почело тако што је Роман организовао свој фестивал у Загребу и питао ме да ли бих дошао аутомобилом, један од аутора ће возити, а њему би значило да уштеди на трошковима превоза, што сам разумео и без његовог објашњења, радио сам такве ствари, деловало је смислено и прихватио сам. Возио је Тиаго, нашли смо се на Теразијама. Тиаго се темељно припремао за пут, из стана је изнео уредно испеглан сако на вешалици, па ми је и то било смешно, али некако симпатично. Онда смо кренули до Земуна да покупимо Давида Албахарија. Знао сам Албахарија јер је било толико његових књига које сам дотад прочитао и знао сам га са штанда „Стубова културе”, али никада реч с човеком нисам прозборио, и мислио сам о томе како смо Тиаго и ја његови логични возачи, то бисмо ми могли да будемо (тако сам мислио иако сам и Тиага први пут у животу срео), кад је у Земуну у аутомобил ушао Албахари, у оној својој сивој јакници, а била је ту и девојчица из Канаде, студенткиња којој је помагао да напише дипломски рад о Холокаусту у Хрватској, па је допутовала те кренула и она с нама. Неко је нешто рекао да разбије чамотињу, кад је Давид одговорио: „Знате, кад сам ишао у школу, викали смо: *Ура, ура, Ђура фискул-џура!*”, а ја то никада нисам заборавио, јер је било изговорено гласом човека који је истовремено и *џамо* и *овге*, човека који је одбио да не остане дете само онолико колико је човеку потребно да остане дете јер, у супротном, како би писао. Па сам ја нешто рекао, а он је накривио главу и погледао ме – сад је он деловао строго, једини пут за све ове године, и рекао: „Зашто ми персираш?” Тек тако, мислио сам да је то његов стални манир. Касније сам схватио да није био.

Да, „Зашто ми персираш?” И престао сам то да радим.

На слици сам опет само ја. Јер је и Тиаго отишао.

* * *

Мислим да је то било за време пандемије, кад сам му послао фотографију на којој је била трогодишња девојчица, а он је написао – знам да је он, а не Марина, човек је лако могао да схвати по броју типографских грешака: „Види је, цео свет је пред њом...”

И то је било тужно. Језиво тужно.

* * *

Роман и Мима су, у тренуцима полупијане доколице у сатима након фестивала, од некога добавили акустичну гитару, па смо запосели једну од провинцијских улица, једна бокачовско-пазолинијевска сцена, а ово двоје су запевали бизарну, скоро па јонесковску песмицу о Црном Дачи, где сам схватио да се завитлавају на његов, Давидов рачун. Када смо касније разговарали о томе, био је упоран у тврдњи да Црни Дача могу да будем и ја, онолико лако колико то може да буде он. И није одустајао. Тако да се ствар даље одигравала у њему омиљеном, пинчоновском кључу: Црни Дача је био он, али сам то истовремено био и ја. Забављало га је то. Њега је огроман број ситних, скоро неприметних ствари, бескрајно забављао. И тако до краја.

* * *

Рецимо овако. Некуда смо лутали, аутобусом, и неко му је поклонио број локалног књижевног часописа, и приметио сам да се удубио па га нисам ометао, кад је почео да се гласно смеје и рекао ми како су тамо објавили песме чији је аутор Брехт. Исти тај Брехт их је у своје време објавио као дела Томаса Мана, успео је да превари редакцију. И шта је толико урнебесно, питао сам га, а он каже како је у питању еротска поезија. Додао је и то како је Ман сазнао за безобразлук, па изјавио: „Видиш, ђубре ипак зна да пише.”

* * *

Кад сам објавио први роман, на Сајму књига у Београду, појавила се жена, дивна жена која ме позвала на свој фестивал, она је Немица, живи у Хрватској, преводи, жели да буде сигурна у октобру да ћу ја тамо стићи у јуну наредне године. Ништа ми није било јасно, књига тек што је објављена, учинило ми се да мора да сам рођена звезда кад ми се овакве понуде указују. И био сам тамо, а нисам је тад питао одакле јој идеја да ме позове, него је одговор стигао много, много касније, годинама касније, рекла је: „Како не знаш, па Албахари те је препоручио. Звала сам га на викенд и тражила препоруку, он је препоручио тебе.” Он ми је то накнадно потврдио, рекао је како никада није узимао новац од заједничког издавача, већ књиге, све што је ново, све што су објављивали. И тај мој први роман му се допао. Ето, тек толико.

* * *

А једном је коментарисао неку од мојих књига и написао како му се допада те како ће ми „мазнути”, тако је написао, неке ствари одатле, а ја сам се насмејао и заборавио све док нисмо наградили један од његових последњих романа, тек тад сам схватио шта је урадио, па сам се насмејао још гласније и никада му ништа нисам

рекао. Подразумевало се. Јер није било човека који је толико волео књиге, или скоро није, и није било човека који је више веровао да је читање вредно, да је исплативо, да је живот, да би могло да буде живот, као и било који други живот. Вредан живот, пун.

Седели смо у његовом стану у Земуну и показао ми је кутије препуне књига. Зачуђен, рекао је: „Не разумем, колико год кутија да однесем и поклоним земунској библиотеци, делује као да их има још више.” Ту је направио чеховљевску паузу, па додао: „Видиш, кад ћу ја поново стићи да прочитам Апдајка?” И разумео сам га.

* * *

И стално је деловао као добри вампир, послао би ми мејл, није одустајао од фанзина, новопокренутих алтернативних часописа, питао би да ли познајем неког младог а интересантног, непрестано је трагао, желео да пружи шансу, онда бих му ја диктирао имена, као Дракулин Игор, имамо овог и овог и овог, па смо позивали људе и они су слали прилоге, нема оног ко то није доживљавао као врхунску част, нема оног ко је тражио хонорар, али је он, Дача, тражио поштанске адресе да им пошаље примерке часописа након што би били одштампани, желео је да имају то, да им се одужи. А то је ретко. То је ређе него ретко.

* * *

И кад би приметио да се налазим у жирију који додељује неку од књижевних награда, писао ми је и тражио да не гласам за њега. „То је за млађе људе”, тако је писао.

Нисам га послушао.

* * *

Али посластичарнице није одбијао. „Дачо, а шта кажеш да пронађемо неку посластичарницу?”, говорио је. И тражили смо, без обзира на то какво је време, колико је сати, колико се лоше осећа. А једном у Кикинди, кренуо сам сав поносан да га одведем код Кеме, било је лето и заборавио сам да се током лета Кема сасвим преоријентише на сладолед, па ми је, чим смо сели, приговорио: „Али, Дачо, овде немају колаче.” И то је било смешно, зато што га је истински погодило.

* * *

А Никола каже како сам умео да „малтретирам” Дачу на промоцијама, и слажем се с тим, а то је зато што сам знао шта ће урадити. Чекао је, вребао да ми падне концентрација и тад би ми вратио питање, кад се најмање надам, био сам сигуран да у себи вршти од смеха што ме је довео у незгоду, али је исто тако био сигуран да ћу се извући, као што се он извлачио, и све нас је извлачио. Тако, једном у Загребу, причало се о српско-хрватским књижевним односима и сви су на бини били толико уморни од теме, истовремено мрзели организаторе који су је измислили, и док се одвијао мрзовољан и испразан разговор пред пуном салом, Дача је затражио микрофон и изговорио, озбиљно, као најбољи од свих комичара: „Кажете, српско-хрватски књижевни односи? Па то онда значи да треба да причамо о мени!” И тако је то било.

* * *

А у марту нас је опет позвао, као што је то радио годинама раније. Дођите у Земун, читајте, разговарајте, понесите колаче, било би пожељно. Била је то привилегија, велика, једна од многих. И читали смо, разговарали, било је колача. Да, подсећао је да поведемо кога желимо, неког младог, да чујемо и њега. И у једном тренутку је успео да се укључи у разговор, хтео је да нам исприча како је у Канади срео неког типа који је знао неког другог типа из Нобеловог комитета. Било му је баш важно да нам то исприча, да нам исприча било шта, не зато што му је недостајало пажње, њу је имао, већ због елементарног комуникацијског поштења, да не помислимо да нема више шта да нам каже. И био је то опак напор, свако је могао да види, опак напор који је трајао годинама, деценијама. Исте вечери покушавао је да се креће без ичије помоћи, онолико брзо колико и било ко други. И то је било неодољиво. То је била добра порука за оне који живе, како би требало да живе, какав однос да имају према томе што живе. Једна порука више опака од напора које је деценијама улагао, баш величанствена порука.

Око десет смо се разишли и стајао сам, чекао аутобус да ме одвезе из Земуна. Нисам размишљао ни о чему. Ни о чему важном. Ни о чему фаталном.

То је било у марту. После марта нисам стизао.

* * *

Или, онолико аутоироније с којом је печатирао властите књиге на промоцијама, будући да није успевао да их потпише.

Или, кад сам пре годину дана дао једном гимназијалцу *Марке*, а овај их изгубио и касније месецима неуспешно покушавао да било где пронађе књигу.

Или, кад смо „са жаљењем констатовали” да смо изгубили у финалу доделе НИИ-ове награде, а ја му послао линк за једну од најбољих рок песама свих времена, „*Iron Horse / Born To Lose*”, *Motorhead*. Касније је написао: „Знаш, Дачо, били су у праву они твоји.” Тачно то је написао, проверио сам.

* * *

А мој брат, млађи и паметнији, стигао је у Шкотску, пре десетак година. Тамо га је послала француска компанија за чији је рачун обављао инжењерско-нафтне послове. Био је то некакав курс након чијег су окончања из читавог света стигли експерти у пољу нафтног бизниса, опасни људи, махом инжењери са животном праксом и докторатима. Један од њих, старији господин, Индијац, питао је мог млађег и паметнијег брата одакле је. На помен Србије, ништа му није било јасно. Све-стан невоље, мој брат је додао: „Југославија, Београд”, а Индијац ће: „Тито! Шта ради Тито?” Потпуно озбиљан и при здравој памети. А мој брат ће на то: „Тито? Он углавном не ради ништа, одавно. Тито је мртав.” А Индијац га је погледао, претпостављам онако како човек озбиљан и при здравој памети посматра оног који такав очевидно није. „Тито”, спустио је Индијац тон у васпитно-образовном маниру, „Тито не само што није умро, већ Тито не може да умре.” Окренуо се и отишао.

Све време сам, заправо, само ово хтео да испричам.